

УДК 330. 115

Потишняк О. М.,*кандидат економічних наук, доцент кафедри "Менеджмент" Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова*

ЩОДО ІННОВАЦІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МОРСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПОРТІВ

Визначено понятійний апарат інноваційного розвитку та сформульовані теоретичні основи розробки стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів. Визначені пріоритетні цілі інноваційного розвитку морських портів України. Виділено особливості розробки стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів.

Ключові слова: інноваційна орієнтація, морські торговельні порти, стратегія розвитку.

Определен понятийный аппарат инновационного развития и сформулированы теоретические основы разработки стратегии инновационного развития морских торговых портов. Определены приоритетные цели инновационного развития морских портов Украины. Выделены особенности разработки стратегии инновационного развития морских торговых портов.

Ключевые слова: инновационная ориентация, морские торговые порты, стратегия развития.

Certainly concept vehicle of innovative development and theoretical bases of development of strategy of innovative development of marine point-of-sale ports are formulated. The priority aims of innovative development of marine ports of Ukraine are certain. The features of development of strategy of innovative development of marine point-of-sale ports are selected.

Keywords: innovative orientation, marine point-of-sale ports, strategy of development.

Постановка проблеми. На цей час морські торговельні порти функціонують в умовах гострої конкурентної боротьби за вантажну базу як на міжнародному ринку, так і на внутрішньому ринку країни. Географічне місце розташування й спеціалізація порту грають вже не першорядну роль при виборі вантажовласниками пункту перевалки вантажу. На перший план виходять якість портових послуг, а також можливості порту ефективно виконувати роль накопичувально-розподільчих центрів у складі логістичних ланцюгів. Цей факт пов'язаний з подальшою еволюцією ролі морських торговельних портів у світовій економіці та формуванням портів четвертого покоління. У той же час забезпечення ефективної роботи порту як господарюючого суб'єкта вимагає постійного зниження собівартості перевантажувального процесу.

Одночасне вирішення цих найбільш актуальних завдань успішного функціонування підприємства в конкурентних умовах можливе лише при інноваційній орієнтації стратегії розвитку підприємства, яка полягає в систематичному впровадженні досягнень науково-технічного прогресу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розробці стратегій морських торговельних портів приділено увагу в роботах О. Н. Степанова [8] і К. В. Білоус, але їх дослідження не враховують інноваційну складову стратегічного розвитку портів. У цьому дослідженні увагу сконцентровано саме на інноваційному аспекті стратегії розвитку морського порту.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення теоретичних основ розробки стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів і формулювання особливостей, притаманних стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів.

Виклад основного матеріалу. В загальному значенні будемо розглядати інноваційний розвиток як таку зміну стану території (держави, регіону і т. ін.) або підприємства, яка носить цілеспрямований характер та при якій висока якість життя або виробництва досягається в результаті впровадження інновацій без збільшення обсягів споживаних ресурсів. Інноваційний розвиток має дві головні складові – розвиток інноваційного потенціалу і реалізацію інноваційних процесів. Інноваційний процес виступає як складний процес перетворення інноваційної ідеї (нововведення) в інноваційний продукт, що реалізується на ринку або впроваджується у виробництві, і забезпечує високий рівень прибутковості або соціальний ефект. Поняття інноваційного потенціалу розглядається з погляду ресурсного підходу [3] як система чинників і сукупність ресурсів, необхідних для здійснення інноваційного процесу.

Під терміном "інноваційний розвиток підприємства" слід розуміти комплексний процес економічного зростання підприємства, що ґрунтується на реалізації нововведень.

Таким чином, управління інноваційним розвитком підприємства становить систему стратегічного управління інноваційним потенціалом підприємства та інноваційними процесами. Розгляд актуальних проблем інноваційного розвитку варто починати з дослідження чинників, що стримують розвиток інноваційного потенціалу, найважливіші з яких – нерозвиненість інноваційної інфраструктури в

країні та відсутність державного стимулювання інноваційної діяльності. Неefективне використання інноваційного потенціалу, своєю чергою, зумовлює значний інноваційний лаг і високий рівень ризику здійснення інноваційного процесу, запровадженими на підприємстві.

Розглянемо детальніше поняття інноваційного потенціалу підприємства. Інноваційний потенціал являє собою сукупність різноманітних ресурсів, таких як: інтелектуальні (технологічна документація, патенти, ліцензії, бізнес-плани на впровадження інновацій); матеріальні (дослідна база, технологічне обладнання тощо); фінансові (власні, залучені, інвестиційні, грантові, державні кошти); кадрові (лідер-новатор, персонал, зацікавлений в інноваціях; партнерські й особисті зв'язки із співробітниками НДІ та ВНЗ, досвід проведення НДР та ДКР; досвід управління проектами); інфраструктурні (власні підрозділи НДДКР, відділ маркетингу нової продукції, патентно-правовий відділ, інформаційний відділ тощо); інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності.

Від рівня інноваційного потенціалу підприємства залежить якість виконання інноваційного процесу. Тому керівництву портів, перш за все, варто звертати увагу на розвиток інноваційного потенціалу. Інноваційні процеси в морських портах повинні бути спрямовані на трансформацію українських портів на порти третього і четвертого поколінь. Класифікація та характеристика поколінь портів наведена в [6]. Згідно з викладеною класифікацією поколінь портів, можна дійти висновку, що в Україні ще немає жодного порту, який би в повній мірі відповідав світовим вимогам до портів третього покоління. Таким чином, стає очевидним напрямок інноваційного розвитку українських портів. Управління інноваційними процесами на рівні підприємства починається з розробки стратегії інноваційного розвитку, яка є частиною стратегії підприємства і забезпечує досягнення стратегічних цілей шляхом інноваційного розвитку.

Згідно зі Стратегією розвитку морських портів на період до 2015 року, затвердженою Кабінетом Міністрів України, головною стратегічною метою розвитку морських портів України є досягнення у найближчому майбутньому рівня розвитку портів, яке б забезпечило їх гармонічне функціонування як елемента міжнародної транспортної мережі. Інфраструктура морських портів України повинна досягти нового ступеня розвитку, який: забезпечить випереджуючий розвиток для задоволення потреб економіки та суспільства; забезпечить удосконалення системи забезпечення безпеки людського життя і запобігання надзвичайним подіям техногенного характеру на морі; буде заснований на сучасних, безпечних для людини та навколишнього середовища технологіях виконання робіт; забезпечить рівні можливості для діяльності суб'єктів транспортного процесу усіх форм власності; дозволить більш повно використовувати транзитний потенціал країни; буде сприяти прискоренню інтеграції транспортної системи України до світової та європейської транспортних систем. Своєю чергою, інноваційна складова стратегії розвитку підприємства має задавати цілі інноваційної діяльності морських торговельних портів, а також визначати вибір засобів їх досягнення й джерел цих засобів.

Пріоритетними цілями інноваційної складової стратегії розвитку морських торговельних портів повинні бути: поліпшення якості перевантажувального процесу й портових послуг; зниження собівартості перевантаження вантажів і надання портових послуг; підвищення технічного рівня й ефективності використання основних виробничих фондів; інтенсифікація вантажно-розвантажувальних робіт шляхом удосконалення організації й технології перевантаження; оптимізація енергетичного використання шляхом впровадження енергозберігаючих технологій і застосування нетрадиційних джерел енергії; забезпечення безпеки мореплавства в акваторії порту та на підході до нього; підвищення ефективності використання трудових ресурсів; забезпечення екологічної безпеки перевантажувального процесу.

Таким чином, стратегія інноваційного розвитку дозволяє також вирішити низку проблем, властивих українським портам, зокрема, проблему значного фізичного зносу й необхідності заміни основних засобів, використання застарілих технологій вантажно-розвантажувальних робіт, нераціонального енергоспоживання, низької віддачі праці персоналу, збитку навколишньому середовищу внаслідок недосконалих технологій перевантаження небезпечних і шкідливих вантажів.

У зв'язку із цим очевидна необхідність розробки стратегії інноваційного розвитку й механізму її реалізації з урахуванням специфіки морських торговельних портів. Відповідно до класичної концепції розробки стратегії й стратегічного планування [1], розробка стратегії ґрунтується на визначенні цілей компанії. Стратегія являє собою вибір конкретного шляху досягнення поставлених цілей. Отже, на початковому етапі розробки стратегії інноваційного розвитку необхідно визначити основні цілі інноваційної діяльності морських торговельних портів (викладені вище), які повинні бути взаємопов'язані зі стратегічними цілями розвитку портів.

На другому етапі розробки стратегії проводиться аналіз зовнішнього й внутрішнього середовища підприємства. До чинників зовнішнього середовища, що мають найбільше значення для інноваційної діяльності порту, можна зарахувати такі: економічна ситуація в країні й світі, під впливом якої відбувається формування та зміна вантажопотоків; державна інноваційна політика; рівень розвитку інноваційної інфраструктури в країні; тенденції науково-технічного розвитку в галузі морського транспорту; інноваційна діяльність конкурентів і рівень конкуренції в галузі.

При оцінці внутрішнього середовища необхідно приділити значну увагу дослідженню інноваційного потенціалу підприємства, причому в умовах порту доцільно застосовувати ресурсний підхід оцінки [3]. Ретельний аналіз варто здійснити щодо людського ресурсу, тому що саме він може стати як визначальним чинником успіху інноваційної діяльності, так і основною перешкодою інноваційних змін. Для оцінки впливу перерахованих вище факторів зовнішнього й внутрішнього середовища підприємства доцільне проведення SWOT-аналізу, який дозволяє оцінити вплив наявних сильних та слабких сторін підприємства на ймовірність настання можливостей та загроз зовнішньої середовища.

Третій етап розробки стратегії пов'язаний з аналізом стратегічних альтернатив і щодо морського порту зводиться до такого вибору: придбання прав на впровадження інновацій або здійснення всіх етапів інноваційного процесу від фундаментальних наукових досліджень до комерціалізації власними силами. Складним є використання для вибору стратегії інноваційного розвитку порту широко відомих методів вибору стратегії, таких як матриця “ринкова позиція – технологічна позиція”, матриця БКГ, матриця “імовірність посилення фактору – вплив фактору на організацію” Дж. Х. Вілсона [5].

У зв'язку з цим, наступний етап дослідження поставленого завдання буде сконцентровано на роботі специфічних інструментів вибору стратегічних альтернатив інноваційного розвитку, що враховують специфіку морських торговельних портів.

На заключному етапі розробки стратегії необхідно сконцентрувати увагу на проробленні напрямів інноваційного розвитку й включенні до складу стратегії інноваційного розвитку компонентів, які відповідають кожному з виділених напрямів. Основними компонентами стратегії інноваційного розвитку порту можуть бути: управління якістю, техніко-технологічний менеджмент, управління витратами, енергетичний менеджмент, управління персоналом. За кожним компонентом стратегії інноваційного розвитку рекомендується розробити перспективний план.

Висновки. Таким чином, розробка стратегії інноваційного розвитку порту має чимало особливостей: необхідність координації інноваційної діяльності порту з аналогічною діяльністю інших підприємств морського транспорту (судноплавними компаніями, судноремонтними заводами, компаніями, експедиторськими компаніями тощо), зумовлена їхнім тісним взаємозв'язком; наявність механізму ефективного управління інноваційними ризиками, необхідний внаслідок того, що інноваційна діяльність у портах є капіталомістким і тривалим за часом процесом; державний контроль здійснення істотних інноваційних змін зумовлений важливим соціально-економічним значенням морських торговельних портів у системі національної економіки; постійний моніторинг вітчизняних і світових тенденцій науково-технічного прогресу й відповідна адаптація стратегії та її компонентів. У подальших дослідженнях інноваційного розвитку морських портів необхідно: розробити специфічні інструменти вибору стратегічних альтернатив інноваційного розвитку, що враховують специфіку морських торговельних портів; визначити організаційно-економічні засади впровадження стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів; розробити економіко-математичні інструменти оцінки та оптимізації інноваційних ризиків у процесі реалізації стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів; розробити механізм реалізації стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів; визначити методи оцінки ефективності стратегії інноваційного розвитку морських торговельних портів.

Література:

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
2. Гольдштейн Г. Я. Стратегический инновационный менеджмент: Учебное пособие / Г. Я. Гольдштейн. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2004. – 267 с.
3. Горшков Р. К. Формирование инновационного потенциала предприятия: ресурсный поход / Р. К. Горшков // Проблемы современной экономики. – 2004. – № 4.
4. Данчик М. М. Проблеми інноваційного розвитку морської транспортної галузі України / М. М. Данчик // Збірник наукових праць [“Розвиток методів управління та господарювання на транспорті”]. – Одеса: ОНМУ, 2008. – № 27. – С. 39-53.
5. Ерыгин Ю. В. Стратегическое управление инновационной деятельностью предприятия: методы анализа и выбор стратегии / Ю. В. Ерыгин // Проблемы современной экономики. – 2004. – № 4. – С. 65-68.
6. Меркт О. В. Основні передумови формування портів четвертого покоління / О. В. Меркт, О. Г. Пустовіт, Н. В. Ярова // Збірник наукових праць [“Розвиток методів управління та господарювання на транспорті”]. – Одеса: ОНМУ, 2001. – № 11. – С. 39-50.
7. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто; [пер. с англ.; общая ред. Б. В. Сазонова]. – М. : Прогресс, 1990. – 83 с.
8. Степанов О. Н. Стратегическое управление развитием морского порта: монография / О. Н. Степанов. – Одесса: Астропринт, 2005. – 328 с.
9. Хмелевський О. Оцінка якості прибутковості в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств машинобудування / О. Хмелевський // Економіст. – 2008. – № 3. – С. 50-53.
10. Loeb M. Jack Welch Lets Fly On Budgets, Bonuses, and Buddy Boards / Marshall Loeb // Fortune. – 29 May 1995. – P. 73.